Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7 / 2003

HIRİSTİYAN MİSYONERLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ

*Ali ERBAŞ**

ABSTRACT

The history of Christian missionary goes back to Jesus. All the missionary groups follows the word of Jesus in Mattew 28: 19-20 where Jesus says: "Go forth therefore and make all nations my disciples; baptize men everywhere in the name of the Father and the Son and the Holy Spirit." His apostles followed the word of Jesus and went everwhere to spread his teaching. Hence, they are the first missionaries and the contemporary missionaries claim to follow their footsteps. Although references can be found in the Gospel for the theoretical foundation of mission, St. Paul can be considered the one who put it into practice.

Misyon ve misyoner kelimeleri Latince "göndermek" anlamındaki "mittere" kökünden gelen "missio" kelimesinden türetilmişlerdir. Sözlükte misyon görev, yetki, vekalet, bir kimseye bir işi yapması için verilen özel vazife; dînî anlamda ise, inanan bir kimseye, bir işi tamamlaması için verilen ilahi emir anlamını ifade etmektedir. Bu da, misyonun, bir dini yayma görevi ve bu maksatla söylenen sözler ve yapılan işler, kısaca din propagandası olduğunu gösterir. Günümüzde kazandığı anlamıyla bir kimsenin öteki insanlara kendi dinî görüşlerini anlatarak onları kendi dininin bir mensubu yapmak için etkilemek üzere az çok organize çabalardır. Misyoner ise, yetkili, görevli, kendisini bir fikrin yayılmasına adamış kimse demektir. Bu görev ve yetki diplomatik olabileceği gibi, dînî de olabilir. Mensubu olduğu dinin faaliyet ve propagandasını yapan kişi için kullanılır. Ancak terim anlamına gelince kelimenin yaşayan dinler içerisinde Hıristiyanlığa mal olmuş olduğu ortaya çıkar. Buna göre Hıristiyanlığı

* Sakarya Üniv. İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi A.B.D. Öğr. Üyesi, Doç. Dr.

yaymayı vazife edinmiş her rahip, rahibe ya da kendi tabirleriyle her Mesih inanlısı aynı zamanda bir misyonerdir. Yani Hıristiyan geleneğinde **misyoner** ifadesi bir terim olarak, resmi kilise teşkilatı ya da herhangi bir Hıristiyan cemaati tarafından Hıristiyan mesajını ve dinini yaymak amacıyla özel olarak yetiştirilen ve bu maksatla özellikle Hıristiyanlık dışı toplumlarda görevlendirilen kişi anlamına gelmektedir. Böylesi kişilerin yerine getirdiği faaliyete ise, **misyonerlik** adı verilmektedir.

Misyon, misyoner ve misyonerlik kelimeleri genel olarak Budizm, Hıristiyanlık, İslam gibi evrensel dinlere, özel olarak da Hıristiyanlığa şamil bulunmaktadır. Misyon anlayışı Hıristiyanlığın hemen hemen bütün anlayış biçimlerinde mevcuttur. Katoliklik, Ortodoksluk, Protestanlık ve diğer hıristiyanî hareketler buna çok önem verirler. Son dönemlerde belki bu konuda en etkin rol oynayan Protestan geleneğinde ise misyon teolojisinin kökleri çok daha derinlere gitmiştir. Misyolojinin hem pratik hem de teorik açıdan misyona katkı sağlayan ve bir bakıma bu ilmin öncüsü veya babası olarak daha çok Almanya'da etkili olan Gustav Warneek (1834-1910) sayılmaktadır. Katolik misyon teolojisi bile bu teoloğun eserlerine çok şey borçludur[1]. Protestan misyon teologları, Hıristiyan dünyasını da misyonun alanında görmüşler, dışarıda tutmamışlardır. Misyon böylece Hıristiyanlara ve gayri Hıristiyanlara olmak üzere iki alanda bulunan bir anlayış biçimini almıştır. Bir başka deyişle misyon alanı tamamen günahkar bir ortamın yani Kilise dışındaki dünyanın Kilise içine çekilmesi ve onun rûhânî bir transformasyonunun gerçekleştirilmesi ile yeniden doğmaya ihtiyacı olan Hıristiyanları kapsamaktadır[2]. Bu anlayış esasında Hıristiyanlığın bütün kollarında vardır. Her mezhep diğerini, hatta her hıristiyanî hareket diğerini kendi saflarına çekmek için misyonerliğin hedef kitleleri arasında görür.

HIRİSTİYAN MİSYONERLİĞİNİN TARİHÇESİ

Hıristiyan misyonerliği günümüze kadar yedi aşama geçirmiştir. Bu yedi aşama aşağıdaki yedi dönemi teşkil etmektedir:

1) 33-100 arası Havariler dönemi.

[1] Adam Wolanin, *Teologia della Missione*, Roma 1994, 11-13.
[2] Simon Barrington-Ward Mission, *Theology of "N.D.C.T.*, 372.

2) 100-800 arası kiliselerin kuruluş dönemi.
3) 800-1500 arası Ortaçağ dönemi.
4) 1500-1650 arası reformasyon dönemi
5) 1650-1793 arası reformasyon sonrası dönem.
6) 1793-1965 arası modern dönem.
7) 1965 sonrası diyaloglar dönemi[3].

Bu dönemleri kapsayan Hıristiyan misyonerliğinin tarihçesini ortaya koyabilmemiz için Hz. İsa'ya kadar geriye gitmemiz gerekecektir. Çünkü misyonerlik faaliyeti ile meşgul olan Hıristiyanlığın içinde yer alan tüm gruplar Hz. İsa'nın "gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adıyla vaftiz edin (Matta 28/19-20)" sözüne istinaden bu faaliyeti yürüttüklerini söylemektedirler. Bu söz üzerine havariler çeşitli bölgelere dağılmış, Hz. İsa'nın öğrettiklerini yaymaya başlamışlardır. Buradan hareketle Hz. İsa'dan sonra ilk misyonerlerin havariler olduğunu ifade etmek mümkündür. Zaten bugünkü Hıristiyan misyonerleri de havarileri ilk misyonerler olarak kabul etmekte ve onların yolundan gittiklerini ileri sürmektedirler.

Misyonerlik için teorik anlamda İncillerden bir takım refaranslar getirmek mümkün olsa da, misyonerliği pratik hayata aktaran ilk örnek Pavlus'tur. Ayrıca Pavlus, misyonerliği pratize eden biri olmanın yanı sıra sistematik anlamda misyonerlik yapan ilk kişidir. "İlahi Oğul Rab İsa Mesih" inancını yaymak maksadıyla Kudüs'e[4] Antakya'dan Konya'ya[5], Efes'e[6], Makedonya'ya[7] ve Selanik'e[8] kadar üç önemli misyonerlik seyahati düzenlemiştir.

Misyonerlik faaliyetlerinde uygulanması gereken usulleri belirlemede Pavlus'un rolü de büyüktür. O, misyon faaliyetleri sırasında nasıl davrandığını, Korintlilere I. Mektubunda şöyle anlatmaktadır:

"Ben özgürüm, kimsenin kölesi değilim. Ama, daha çok kişi kazanayım diye herkesin kölesi oldum. Yahudileri kazanmak için Yahudilere Yahudi gibi davrandım. Kendim Kut-

[3] Abdurrahman Küçük,"Misyonerlik ve Türkiye", *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*, Ankara 1996, s. 37.
[4] Rasullerin İşleri., 15: 1-5.
[5] Rasullerin İşleri, 14: 23-24.
[6] Rasullerin İşleri., 19: 1-2.
[7] Rasullerin İşleri, 16: 6.
[8] Rasullerin İşleri, 17:1-5.

sal Yasa'nın denetimi altında olmadığım halde, Yasa altında olanları kazanmak için onlara Yasa altındaymışım gibi davrandım. Tanrı'nın yasasına sahip olmayan değil de, Mesih yasası altında olan biri olarak Yasa'ya sahip olmayanları kazanmak için Yasa'ya sahip değilmişim gibi davrandım. Güçsüzleri kazanmak için güçsüzlerle güçsüz oldum. Ne yapıp ne edip bazılarını kurtarmak için herkesle her şey oldum"[9].

Bir başka yerde ise, "... *kurtulsunlar diye bir çok kimsenin yararını gözeterek herkesi her yönden hoşnut etmeye çalışıyorum*"[10] demektedir.

Bu metinlerden anlaşıldığına göre Pavlus insanları etkileyebilmek ve dikkatlerini tebliğ ettiği mesaja çekebilmek için, kabul etmediği şeyleri kabul eder, kabul ettiği şeyleri ise kabul etmez görünmektedir. Bu, Pavlus'un amacına ulaşmak için, takiyye yaparak her türlü aldatma yolunu kullandığını göstermektedir.

İnsanları Hıristiyanlaştırmak maksadıyla Pavlus'un her türlü yola başvurması, kendisinden sonra gelen misyon faaliyetleri için bir model olmuştur.

Pavlus'un yanında o dönemlerde ve ondan sonraki dönemlerde çeşitli Hıristiyan azizleri de misyoner olarak görev yapmışlardır. Havariler Hıristiyanlığı yaymak için ilk yüzyılda bugünkü Rusya sınırları içerisindeki Erivan ve çevresine kadar gitmişlerdir. Ermenilerin toptan Hıristiyan olmasını sağlayan ve Ermeni kralı Tridat'ı Hıristiyan yapan Gregoire olmuştur. 313'de Roma İmparatoru Konstantin Hıristiyanlığa sempati duymaya başlamış ve İstanbul'u başkent yapmıştır. Bu tarihten sonra Hıristiyanlar rahatlamış ve Hıristiyanlığın oluşumunda en önemli unsurlardan biri olan Konsiller tarihi başlamıştır. 325 İznik Konsili ile başlayan bu toplantılar arka arkaya devam etmiştir. 383 yılında Hıristiyanlığın Roma'nın devlet dini haline gelmesinden sonra ise yayılma daha da hızlanmış, kısa zamanda Roma hakimiyeti altında olan Şam, Mısır, Habeşistan, Yemen, Avrupa ve Anadolu'da merkezlere kavuşmuştur. Nihayet her türlü metoda başvurarak bugünkü Hıristiyan toplumların büyük çoğunluğu 10. yüzyıla kadar hıristiyanlaştırılmıştır. Yani 313'e kadar insanları "niçin Hıristiyan oldunuz?" diye öldüren Roma, 383'ten sonra "niçin Hıristiyan olmuyorsunuz" diye öldürmeye başlamıştır. Hıristiyanlığın yayılış serüveni içerisinde bu anlayışın rolünü unutmamak gerekir.

[9] Korintoslulara I. Mektup, 9: 19-22.
[10] Korintoslulara I. Mektup, 10: 33

Durum bu minval üzere devam ederken dünya 610 yılında İslam'ın doğuşuna tanık olmuştur. İslam Hıristiyanlığa göre çok kısa denilebilecek bir zaman içerisinde güçlenmiş ve Hıristiyanlığın yayılışının önünde en büyük engel teşkil etmeye başlamıştır. Hıristiyan dünyası bu durum karşısında yeni metotlar geliştirmiştir. Nitekim kendi aralarındaki tüm anlaşmazlıkları bırakıp Müslümanlara karşı ortak cephe oluşturmaya karar vermişlerdir. Avrupa ülkeleri, Bizans İmparatorluğu, Papalık, Patrikhane gibi Hıristiyanlığın yoğun olarak yaşandığı yerler Haçlı seferleri düzenlemeye kadar işi ileriye götürmüşlerdir.

Misyonerlik faaliyetlerinde Hıristiyanlık mezheplerinin hepsinin kendilerine özgü metotları vardır. Hıristiyanlığı yaymak onların belki de en önemli ortak noktalarıdır. Katolikler kendi dışındaki mezheplere bağlı bulunanları yeniden içine çekmek için misyonerlik faaliyetlerinin sınırlarını geniş tutar. Yani katoliklerin dışındaki herkes onların hedef kitlesidir. Ortodokslar kendilerini Hıristiyanlığın özünü muhafaza eden kimseler olarak görürler. Bunun için tüm Hıristiyanların öze dönmelerini arzu ederler. Diğer Hıristiyan mezheplere mesafeli dururlar, ilişkileri sıcak değildir. Misyonerlik faaliyetlerindeki hedef kitleleri Müslümanlardır. Misyonerlik faaliyetlerinde Hıristiyan mezhepleri içerisinde Protestanlığın ayrı bir yeri bulunmaktadır. Günümüzde de bu konuda Protestanların önde olduğu bir gerçektir. Bunun için bu mezhebin misyonerlikle ilgili çalışmalarına biraz fazla yer vermekte fayda vardır.

Protestanlığın ilk dönemlerinde Katolik Kilisesi'ne benzer bir misyonerlik faaliyetine başvurulmamıştır. Ne Luther'in ne de Kalven'in misyonerlik gibi bir faaliyeti olmuştur. Onlar daha çok doktriner yapıyı oluşturmaya çalışmışlardır. İlk dönemin önde gelen misyoneri Hollandalı Adrien Savaria'dır (1531-1613). Adrian Savaria Protestanlığın Müslümanlarla ve Yahudilerle ilişki içerisinde olmasını istiyordu. Bir yandan da Protestan ülkelerin paganlara ulaşması gerektiğini düşünüyordu. Bu amaçla İsveç'in ilk kralı Gustave Vasa (1490-1560), Laponya paganlarına misyonerler göndermiş ve onları Protestan Hıristiyanlığa davet etmişlerdir.

Protestan güçlerin sömürgelere ulaşması için de bir misyonerlik kurumu organize edilmiştir. Hollanda 1602'de kurulan **Hollanda Misyonerler Topluluğu** isimli misyon teşkilatının desteğiyle bu faaliyet sahasında ilk sırada yer alır.

Misyonerler 1624'ten itibaren özellikle Brezilya'da faaliyet göstermişlerdir. Kitab-ı Mukaddes *Tupice*'ye tercüme edilmiş, Paraupata ve Paty isimli iki yerli, Hollanda'da ikametleri sırasında Kalvenist olmuşlar; Brezilya'ya dönüşlerinde bu inancı orada da yaymaya çalışmışlardır. Justinien von Weltz (1621-1668) ve arkadaşı Jean George Gichtel (1638-1710) Misyon amacıyla "İsa Toplumu" isimli bir teşkilat kurmuştur. Weltz bir süre sonra Surinam'a gitmiş ve orada ölmüştür[11].

Puriten bir vaiz olan Jhon Eliot (1603-1690) 1649'da kurulan **"Yeni-İngiltere'de (Amerika) İsa-Mesih'in İncili'nin Propagandası ve Yükseltilmesi Topluluğu"** isimli teşkilatın yardımıyla ABD yerlilerini hıristiyanlaştırmıştır. Tebliğ edilen Hıristiyan mezhebi Protestanlık'tır. Jhon Eliot, halefi Samuel Sewal gibi Yeni-İngiltere'nin İsa-Mesih'in dönüşünü göreceğine inanmıştır. Pietist Herman Francke (1663-1712) Halle Üniversitesinde misyonerlikle ilgili bir seminer verir ve ilk talebelerini Tranquebar'a gönderir. Hans Egede 18. yüzyılda Groenland ile meşgul olur ve **"Eskimolar Havarisi"** diye isimlendirilir. 1887'de Morav misyonerlerinin dünyanın en geri kalmış ülkelerinde 107 merkezi, 350 misyoneri ve 1500 yerli misyoner yardımcısı vardı. Aynı yıllarda büyük Misyon toplulukları büyük bir gelişme ve büyüme göstermişlerdir. Bunların ilki kabul edilen **Modern Zaman Topluluğu** Londra'da önceleri beceriksiz bir ayakkabıcı olan William Caraey (1761-1834) tarafından **Yabancı Ülkelerde İncil'i Yayma Cemiyeti** ismiyle kurulmuştur (1701). Benzer birçok topluluğun ortaya çıkması için yüzyılın sonunu beklemek gerekiyordu. 1795'de **Londra Misyonerlik Cemiyeti** Robert Morrison'u (1782-1834) Çin'e, daha sonra da "misyonerlerin prensi" David Livingstone'u (1813-1873) Afrika'ya göndermiştir. Amerika, Almanya, Danimarka, İsviçre, Fransa, İsveç, Norveç, Finlandiya Misyonerlik teşkilatları oluşturarak bütün dünyayı hıristiyanlaştırmak istemişlerdir. Ancak bu her zaman kolay olmamıştır. Çeşitli Protestan toplulukları Katolik misyonerlerin karşısında yer almış ve onlarla rekabete girmişlerdir. Madagascar örneği bu açıdan anlamlıdır. Buradaki Fransız misyonerler yabancı misyonerlere karşı ve Fransa'nın bir Katolik ülke olduğu, Protestanlığın İngiltere'nin bir ürünü olduğu propagandalarına karşı çıkmışlar-

[11] Jean Boisset, *Les Chrétienne Séparés de Rome*, Paris 1970, s. 179.

dır. Farklı misyoner karşılaşmalar, Protestanlığa kendi içinde ne kadar bölünmüş olduğunu hatırlatmıştır. Bu amaçla1910 yılında **Edimbourg Misyoner Konferansı** düzenlenmiştir. Karar şudur:

"Hıristiyan olmayan her ülkeye bölünmüş olmayan bir Kilise kurmak gerekmektedir. Yerli kiliseler, Batılı misyonerlerin görüş ve isteklerinden bağımsız olarak birlik problemlerini bizzat kendileri çözeceklerdir"[12].

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre, sahip olduğu inancın doğruyu temsil ettiğini düşünen ve bu doğrunun bütün insanlara ulaştırılmasını hedefleyen bütün inanç sistemleri, doğrularını ya da kurtuluş yolunu kendisi dışında gördüğü insan ve insan topluluklarına götürmeyi öncelikli bir görev olarak kabul ettiği gibi, bağlılarına bu öncelikli görevi yerine getirilmesi gereken bir ödev olarak da yükler. Ancak savunduğu dini öğretiyi, gönderildiği topluma, klana ya da bir kabileye has gören milli ve ilkel kabile ya da sır dinleri bu öğretiyi başkalarına ulaştırma ve onları da kendi müntesibi yapma düşüncesi taşımazlar[13].

Misyonerlik faaliyetlerine İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hız verilmiştir. Bu amaçla yerel geleneklerin muhafazası ve bunlara saygı gösterme konusu gündeme getirilmiştir. Yerel kiliselerin bu alandaki faaliyetleri yanında "Avrupa Misyonerliği" adı altında gerçekleştirilen çalışmalarla daha geniş kitlelere ulaşmak hedeflenmiştir[14].

Netice itibariyle Hıristiyan misyonerliğinin rastgele bir tebliğ faaliyetinin ötesinde, Hıristiyan geleneğinden kaynaklanan muayyen metotları kullanarak Hıristiyan dînî değerlerinin yayılması ve diğer insanların Hıristiyanlaştırılması maksadıyla yapılan sistematik bir faaliyet anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Bu özelliğiyle Hıristiyan misyonerliği, İslam'ın yayılmasını amaçlayan tebliğ ve irşaddan farklı olduğu gibi, Budizm'in ve 19. yy'da başlayan Hinduizm'in yayılmasında kullanılan kurumlardan da tamamen farklıdır.

MİSYONERLİĞİN GAYESİ

[12] Jean Boisset, a.g.e., s. 180-181.

[13] Bkz., Şinasi Gündüz-Mahmut Aydın, *Hıristiyan Misyonerleri, Yöntemleri ve Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri*, Kaknüs yay. İstanbul 2002., s. 15.

[14] Jean Boisset, a.g.e., s. 180-181.

Misyonerliğin başlangıcını Hz. İsa'ya kadar götürmüştük. Gerek Hz. İsa, gerekse ondan sonraki birkaç yüzyılda Hıristiyanlığı yaymaya çalışan insanların faaliyetlerinde gerçekten samimi oldukları tarihi rivayetlerden anlaşılmaktadır. Ancak iki bin yıllık süreçte misyonerlerin değişik gayelerle faaliyet içerisinde bulundukları görülmektedir. Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun devlet dini olduğu dönemden itibaren misyonerlik faaliyetlerinin çok değişik amaçlarla yapıldığı ve günümüze kadar geldiği bilinmektedir.

Onların görünürdeki gayeleri yeni Hıristiyanlar kazanmak, en azından kendi mensuplarını birlik içinde ayakta tutabilmek, Batı emperyalizminin nüfuz alanını genişletmektir. Roma Katolikliği Avrupa'ya hakim olduktan sonra dünyanın her tarafında yaşayan insanları hıristiyanlaştırmağa çalışmıştır. Bu arzusunu gerçekleştirmek için önce kılıç yolunu denemiş ve böylece haçlı seferleri başlamıştır. Bu seferler öncelikle İslam dünyasına yönelmişti. Ancak özellikle Türklerin Müslüman oluşuyla birlikte Hıristiyanlar bu işi kılıç zoruyla yapamayacaklarını anlamışlardır. Bu durumda Hıristiyan dünyasının yapacağı tek iş çeşitli yollarla gayelerine ulaşmaya çalışmak olmuştur. Bunun için çeşitli toplantılar yapılmış ve çeşitli teklifler götürülmüştür. Takip edilecek yollardan birisi de misyonerliktir. Misyonerlik faaliyetinin ana gayesi ise yeni propaganda metotları ile Hıristiyanlığı yaymak, mensuplarını artırmak ve başta Müslümanlar olmak üzere Hıristiyan dışı din mensuplarını Hıristiyan yapmaktır. Bunun için gizli çalışma metotları geliştirilmiş, insanlara ve yaşadıkları yerin özelliklerine göre taktikler bulunmuştur. Örneğin İslam ülkelerindeki tarikat uygulamalarına el atmak, şeyhlerle ve müritlerle irtibata geçerek onları ikna edip kendilerine inandırmaya çalışmak, bunun için elemanlar yetiştirip bu teşkilatlara sokmak misyonerlerin gayelerinin başında gelmektedir.

Misyonerlik faaliyetlerinin amacının artık salt Hıristiyanlığı yaymaktan ibaret olmadığı, aynı zamanda bir sömürgecilik ve işgal gücü olarak kullanılmaya başlandığı neredeyse sekiz asır önce belli olmuştur. Bunların altyapısını oluşturmak için takviye kurumlara ihtiyaç vardır. Bu sebeple oryantalist faaliyetler misyonerliğin yan kolu olarak ortaya çıkmıştır. Yani oryantalizm misyonerliğe, misyonerlik de sömürgeciliğe hizmet etmiştir.

Oryantalizm, Avrupalıların Doğu'ya hakim olmak, Doğu'yu yeniden kurmak ve bu bölgenin amiri olmak için geliştirdikleri bir kurumdur. Yani, Hıristiyan Batı'nın Müslüman Doğu'yu siyasi, sosyolojik, askeri, ideolojik, bilimsel ve estetik bakımdan yönetmesi demektir[15]. Avrupalılara göre vahşi Doğu'nun fethedilmesi gerekir. Dolayısıyla Doğu'ya yapılacak seferler saldırı niteliği taşımaz. Çünkü amaç onları kurtarmaktır. Aslında çoğu oryantaliste göre Doğu, Batı ile eşit olmadığı gibi, Doğu'lu insan da Batı'lı insanla eşit değildir. Örneğin John Westlake, "*Uluslararası Hukuk Prensipleri*" adlı eserinde medenileşmemiş bölgelerden bahsederken, buraların büyük güçler tarafından işgal edilmesi gereğini savunmaktadır[16]. Yani Doğu'lu üstün bir ırka mensup olmadığı için yönetilmelidir. Bir oryantaliste göre Batı'lı vatanını savunursa kahraman, ama Doğu'lu vatanını savunursa İslamî taassupla hareket eden dar ufuklu bir kültür düşmanıdır. Doğu'lu küçük görülecek, sanatı, tarihi, kültürü, kahramanlığı, vatanseverliği ve hatta bütün mukaddesatı şiddetle eleştirilecekti ki, İslam Dünyası'nın idareci sınıfı ve aydınları kendi kimliklerinden utanır hale gelerek, Batı'nın telkin ve tekliflerini kabule âmâde olmaktan ve Hıristiyan dünyasına boyun eğmekten şeref duysunlar.

Öyleyse misyoner ne yapacaktır?

Milligan'ın şu sözünü bu sorunun cevabı olarak kabul edebiliriz: "Misyonerler onları medenileştirmek hususunda bütün gayretlerini sarf ederken [illegible] ile işbirliği içerisinde çalışan misyonerler fırsatını buldukları anda okullar açarak hıristiyanlaştırmak istedikleri milletin dilini, kültürünü, dinini, medeniyetini, edebiyat, musikî, mimarî ve tarihini, estetik anlayışını aşağılarken, aynı zamanda Hıristiyanların üstün olduklarını telkin edip Doğu'yu Batı'ya boyun eğmeye zorlamışlardır[18]. Nihâî hedeflerinin ise sömürgeleştirme olduğu unutulmamalıdır.

Hıristiyan misyonerlerinin Türkiye üzerindeki emelleri ise şark problemi ile birlikte başlar. Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemlerinde olanca hızıyla devam

[15] Edward Said, *Oryantalizm, Sömürgeciliğin Keşif Kolu*, İstanbul 1991, s. 30.
[16] Edward Said, a.g.e., s. 328.
[17] Anna, A. Milligan, *Facts and falks in our Fields*, Philadelphia 1921, s. 171'den naklen Necdet Sevinç, *Osmanlı'dan Günümüze Misyoner Faaliyetleri*, İstanbul 2002, s. 26.
[18] Sevinç, a.g.e., s. 29.

eden Hıristiyan emellerinin gerçekleşmesi faaliyeti bugüne kadar değişik taktiklerle devam etmiştir. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde yayılan yabancı misyon okulları da bu faaliyetlerin bir sonucu olarak doğmuştur. Bugün de durum biraz daha değişik stratejilerle devam etmektedir. Türkiye bugün Orta Asya Türk devletleriyle daha da gündeme gelmiş bulunmaktadır. Yetmiş yıldan fazla bir zaman dilimi komünizmin materyalist felsefeyle eğitilen ve dinin sosyal hayattan çekilmeye çalışıldığı Orta Asya Türk bölgelerinde yaşayan insanlar her şeye rağmen dinlerini terketmemişler ve kimliklerini İslam dini ile birlikte korumaya muvaffak olmuşlardır[19]. Ancak bugün misyonerlerin, bağımsızlığına yeni kavuşmuş, dinini ve kültürünü arayan bu insanlar üzerinde misyonerlik faaliyetlerini yoğun bir şekilde yürüttükleri görülmektedir. Buradan da onların gayelerinin sadece Hıristiyanlaştırmak değil, aynı zamanda Orta Asya'daki yer altı zenginlikleriyle dolu topraklara ulaşarak, o bölgeleri sömürgeleştirmenin alt yapılarını oluşturmak olduğu anlaşılmaktadır.

MİSYONERLERİN ÇALIŞMA METOTLARI

Doğu'ya ve özellikle de İslam ülkelerine ait emellerini gerçekleştirmede silahla netice almanın imkansız olduğu kanaatine varan Batı'lılar gayelerine ulaşmak için misyonerlik teşkilatları kurmuşlar ve bu teşkilatlar aracılığıyla kongreler düzenlemeye başlamışlardır. Başlangıçtan itibaren bunlar bazen açık faaliyetleri yanında çok defa gizli ve dolaylı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu metotlarda her zaman din ilk sırayı almamış, faaliyetlerini genellikle ilmî ve toplumsal sahalarda yoğunlaştırmışlar ve vereceklerini değişik kisveler altında vermeye çalışmışlardır.

Misyonerler bu tür dînî teşkilatlar kurarak yayınlar yaparlar. Bir teşkilat hangi bölgede çalışma yapmak üzere kurulduysa, misyonerliği o bölgeye göre yetiştirilmiş elemanlar yürütür. Çeşitli ülkelerde bulunan elemanlarından raporlar isterler. Sunulan raporlar değerlendirilir ve buna göre metotlar geliştirilir.

Görev yapacakları ülkelere gönderilmek üzere Arapça'yı iyi bilen misyoner papazlar yetiştirecek okullar açılır. Buralarda yetiştirilen papazlar İslam ülkelerine gönderilmiş ve bu çalışma uzun yıllar devam etmiştir. Misyoner yetiştirme

[19] Mehmet Aydın, "Misyonerlik faaliyetleri ve Türkiye", *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*, Ankara 1996, s. 16.

amacıyla kurulan okullardan bazıları şunlardır: İngiliz okulları, Amerikan okulları, Fransız okulları, Avusturya okulları, Alman okulları, İtalyan okulları, Rus okulları, Rum okulları, Bulgar okulları, Sırp okulları, Macar okulu vs.

Misyonerler giremedikleri bir çok yere İncil, okullar ve eğitim vasıtasıyla girmişlerdir. Okullar nesillerin Hıristiyan eğitimi altında yetiştirilmeleri ve hayatlarını Hıristiyan olarak devam ettirmelerini sağlama açısından her şeyden daha da önemlidir. Misyonerlik faaliyetlerinde elde edilen sonuçlar eğitimin en iyi araç olduğunu ortaya koymuştur. Suriye ve Lübnan'ın hıristiyanlaştırılması için çalışan Amerikan misyonerleri eğitimden son derece başarılı bir şekilde yararlanmışlardır. Bunun için Beyrut'ta bulunan Protestan İncil Fakültesinin (sonradan Beyrut Amerikan Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür) rektörlüğüne, hedefe daha erken ulaşmak amacıyla Suriye'de bulunan misyonerlerden birinin seçilmesi kararlaştırılmıştır[20].

Misyoner John Mott, çocukların eğitimiyle ilgili olarak, daha açık bir ifadeyle şunları söyler: "Misyonerlik yapılacak alanların tamamını çocuklar arasında ve onlar için yapılacak faaliyetlerle desteklememiz gerekir. Ancak, bu faaliyetlere başlanıldığı zaman, amaç bu değilmiş gibi davranmak lazımdır. Çeşitli sebeplerden dolayı böyle bir faaliyeti, çalışmalarımıza temel yapmaya kanaat getirdik. Gerçekten, İslam toplumunda bozucu tesirler pek erken başlar. Bu yüzden küçük çocukları ergenlik çağına varmadan ve karakterleri oluşmadan önce, Hıristiyanlığa kazandırmak gerekir. Cezayir'de misyoner grupların bu konuyla ilgili tecrübeleri ve kuzey Afrika kongresinin araştırmalarından ortaya çıkan yeni deneyimler bu noktada tatmin edicidir. Ve yine görüyoruz ki, eğitim Hıristiyanların Müslümanlarla ilişki kurabilmek için hala en verimli yollardan biridir"[21].

Misyonerler İslam dünyasındaki kızların okur yazar oranının az olmasını da fırsat bilerek kız okulları açmaya başladılar. İlk misyoner kız okulu, 1830 yılında Beyrut'ta açıldı. Mısır, Sudan, Hindistan, Afganistan ve Suriye'nin her tarafında bu tür okullar açıldı. Misyonerler yatılı kız okuluna büyük bir önem atfediyorlardı:

[20] Mustafa Halidî – Ömer Ferruh, *İslam Ülkelerinde Misyonerlik ve Emperyalizm*, çev. Osman Şekerci, İstanbul 1968, s. 86.

[21] Halidî-Ferruh, a.g.e., s. 87.

"Yatılı kız okullarında durum müsait olduğundan misyonerler buradaki faaliyeti çok daha iyi yaparlar. Yatılı kız okulları, gündüzlüden daha üstündür. Çünkü, böyle okullarda öğrencilerle daha güçlü şahsi bağlar kurulur ve öğrenciyi misyonerler ev hayatının etkisinden kurtarır". Bu tür okullar, batılı eğitim ve hayat tarzını öğrettiğinden, yani modern hayatın taşıyıcıları olarak görüldüğünden toplumun seçkinleri çocuklarını bu okullara gönderiyorlardı. Bu yüzden de, bu tür okulların öğrencileri o bölgenin seçkin insanlarının çocuklarından oluşmaktaydı. Kadın misyoner A. Milligan, bu konuda şöyle diyor: "Kahire'deki kız kolejlerinde bulunan kızlar, babaları paşa olan kızlardır. Bu kadar kız öğreniciyi Hıristiyanlık etkisi altına alıp toplayacak başka bir yer ve İslam kalesine girmek için bu okullardan daha kestirme bir yol yoktur"[22].

Misyonerler bir ülkeyi kültürel açıdan tamamen yıkmadan, kendilerini o ülkeyi tamamen fethetmiş saymazlar. Bu bakımdan fethedilecek yani işgal edilecek ülkenin bütün sırlarını detaylarına varıncaya kadar tetkik etmek için turist, doktor, öğretmen, mühendis, jeolog, hemşire gibi görevlerle hedef aldıkları ülkeye akın ederler. Görevleri milletin ve devletin tarihi, coğrafi, jeolojik, kültürel, siyasi, ekonomik, psikolojik yapısının incelenmesi, zaaflarının tespit edilerek nasıl sömürülebileceği hususunun belirlenmesidir. Arkalarını yasladıkları devletlerden aldıkları güçle girdikleri ülkenin huzurunu, sosyal yapısını, ahlakını, siyaset ve eğitimini etkileyerek sürekli kargaşaya itilmeleri ve nihayet o ülkenin Avrupa devletlerinin himayesine girmesi için gayret gösterirler. Yabancı okullarda görev yapan yabancı öğretmen ve idareciler ya doğrudan doğruya okulu açan devletin ya da ilgili misyoner teşkilatın ajanı olarak çalışırlar. Amaçları sadece din ve mezheplerini kabul ettirmek değil, kendi devletlerinin menfaatlarını korumaktır. Görevli oldukları ülkenin topraklarındaki yer altı ve yerüstü zenginliklerini araştırıp tespit ederek mensup oldukları devlete rapor etmek, böylece Batı'lıların bu ülkeler üzerindeki hedeflerinin takipçisi olmak misyonerlerin en önemli çalışma metotlarından birisi olmuştur. Osmanlı döneminde halkları par-

[22] Halidi-Ferruh, a.g.e., s. 108-109.

çalamak için gerekli olan fikri ve dini altyapının hazırlamasında, sonra da siyasi desteğin sağlanmasında büyük rollerinin olduğu unutulmamalıdır[23].

MİSYONERLERİN YETİŞTİRİLME METOTLARI

Misyoner teşkilatlarında yetkili kimseler tarafından oluşturulan bir grup, misyoner adaylarına Doğu devletlerini ve bu devletlerin insanlarını, geri kalmış, cahil, medeniyetten uzak ve adeta misyoneri bekleyen kimseler olarak tanıtır[24]. Onlara zaman ve mekana göre nasıl davranacaklarını öğretir. Bu eğitimi almış olan misyonerler gezecekleri yerlere gitmeden önce bölgenin genel durumu hakkında bilgi alırlar. Dolayısıyla misyonerler zamana ve mekana göre nasıl konuşacaklarını bilirler. Muhataplarının durumlarını sözlerinden, yüz ifadelerinden yani içinde bulundukları psikolojik durumdan anlarlar ve ona göre konuşurlar[25].

İngiliz misyoneri Mr. John, misyonerleri nasıl yetiştirdiklerini şöyle anlatır: "Misyonerler çocukken hizmete alınırlar. İfa edecekleri vazifeye göre ilmen, ahlaken ve fikren yetiştirilirler. Şöyle ki, İngiliz Misyon Cemiyeti her sene bütün ilköğretim okulları çocuklarının zekilerinden ihtiyaca göre otuz kırk kadarını ayırarak dünya ülkelerinin kendilerince lüzum hissedilen mıntıkalarına sevk eder. Mesela; ikisini Türkiye'ye, üçünü Hindistan'a, dördünü Tibet'e, beşini Rusya'ya vs. yerlere serpiştirirler, çocuklar o memleketlerdeki sefaret ve konsolosluklara tevdi edilirler[26].

Misyonerler İslamî ilimlerle de meşgul olup İslam tarihinde meydana gelmiş bazı olayları çarpıtarak Batı Medeniyeti'nin daha üstün olduğunu isbata çalışırlar. Bununla da Müslümanlarda bir aşağılık duygusu oluşturup onların Batı'ya boyun eğmelerini amaçlarlar. Misyonerlerin yetiştirilmelerinde genel taktik şu şekilde verilmektedir:

"Birinci planda öyle yapalım ki; bütün Müslümanlar, onları sevdiğimize kânî olsunlar. Böylece Müslümanların kalplerine girmeyi öğrenmiş oluruz. Misyonerlere gerekli olan, zahirde bütün Doğu ve Müslüman milletlerin adetlerine saygılı

[23] Sevinç, a.g.e., s. 204-205.
[24] Halidi-Ferruh, s. 52.
[25] Bkz. Enver Baytan, *Hıristiyan Misyonerleri Nasıl Çalışıyor?*, İstanbul 1965, s. 78
[26] İ.S. Sırma, "Misyonerlik", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, İstanbul 1990, III, 41.

olmalarıdır. Ta ki bununla kendilerini dinleyenler arasında, fikirlerini yayma fırsatına kavuşabilsinler. Mesela: "İsa mutlaka Allah'ın oğludur" demekten kaçınmalı ki, buna inanmayan kimseler nefret etmesinler. Onlara yaklaşmak mümkün olunca istenildiği şekilde propaganda yapılabilir"[27].

Yukarıda Hıristiyan misyonerliğinin tarihçesini anlatırken Pavlus'un insanlara bazen yalan söylediğini itiraf ettiğini belirtmiştik. Aradan iki bin yıl geçmesine rağmen aynı anlayış devam etmektedir. Yani amaçlarına ulaşmak için takiyye yapmaktadırlar. Hıristiyanlık'ta İsa'nın "Tanrı'nın Oğlu" olduğu inancı en ciddi ve en kesin hususlardan biridir. Bunu kabul etmeyenlerin cennete gidemeyeceğini söylerler. Ancak konjonktür icabı bunu kabul etmiyor görünmekte de bir beis görmezler. Kılık, kıyafet, dil, din örf ve âdet gibi kültüre yönelik yollarla içinde bulundukları toplumdanmış gibi görünür ve gayelerine ulaşmak için perde arkasından çalışırlar. Gidecekleri yerlerin özelliklerine göre yetiştirildikleri için çok beceriklidirler.

Geri kalmış ülkelerdeki halkların fakirliğini kendi amaçları için kullanan misyoner teşkilatları son zamanlarda özellikle yeni yetişen nesli hıristiyanlaştırmak için "evlat edinme" ismi altında yeni bir metot geliştirdiler. Bunlar Siyah Afrika, Asya ve Güney Amerika'daki fakir ailelerin çocuklarını alıp zengin Hıristiyan ailelere "evlat" olarak vermekte, sonra onların eğitimleriyle yakından ilgilenerek Hıristiyan olarak yetişmelerini sağlamaya çalışmaktadırlar. 1999 yılı içinde, bu şekilde evlat edindirme amacıyla geri kalmış ülkelerdeki fakir ailelerden yirmiüç bin çocuğun alındığı konuyla ilgili haberlerde dile getirilmektedir. Bu çocuklar Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Fransa, Almanya, Avustralya ve İsviçre'ye götürülerek oralardaki Hıristiyan ailelere verilmekte ve misyoner olarak yetiştirilmektedir.

MİSYONERLİK VE EMPERYALİZM İLİŞKİSİ

Misyonerlerin asıl amaçlarının Hristiyanlık'tan başka bütün dinleri ortadan kaldırıp gittikleri yerlerdeki bütün insanları köleleştirmek olduğu anlaşılmakta-

[27] *Method of Mission Work Among Moslems,* New York 1906, s. 31'den naklen Halidi-Ferruh, a.g.e., s. 59

dır[28]. Ayrıca siyasi ve ekonomik amaçlarını zaten hep ön planda tutmaktadırlar. Bu noktadan bakıldığında mezhepler arasında da adeta bir rekabetin olduğu göze çarpmaktadır. Şöyle ki; Protestan mezhebinden olan bir misyoner başkalarının hristiyan olup da Ortodoks veya Katolik mezheblerine girmelerini hoş karşılamaz. Zira her mezhebin perde arkasından yönettiği ülkeler vardır ve bu mezhebin mensupları kendi ülkelerinin iktisadi, siyasi ve kültürel planda temsilciliğini yapmaktadırlar. Yani misyonerler kendi ülkelerinin emperyalist emellerine katkı sağlarlar. Dolayısıyla burada misyonerliğin, emperyalizm ile maddi menfaat ilişkisi olduğu çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Şahsi nüfuz ve menfaat için misyonerlik yapan insanlar da vardır. Hatta bunu kendileri bile inkar etmemektedirler. Mesela yaptığı işlerle kendisine "bukalemun" lakabı verilen İngiliz misyoner William G. Palgrave sırf şahsî menfaat ve ihtiras sebebiyle cizvit bir rahip olmuş ve Protestan olan milletine karşı mücadele etmiştir. Cizvitlerden beklediği menfaati göremeyince tekrar Protestan olmuştur[29].

Misyonerler vasıtasıyla hıristiyanlaşan toplumların yerli halkının hiçbir zaman özgür olduğu görülmemiştir. Onlar her ne kadar aynı dine inanan insanlar olsalar da, yeni kurulan düzen adeta bir işgal ve sömürge anlayışıyla kurulmuştur. Amerika'dan Afrika'ya, Uzak doğu'dan Slav milletlerine kadar Dünya bunun örnekleriyle doludur. Yeni gelenler hep efendi, birinci sınıf insan, yerliler ise hep köle, ikinci, üçüncü sınıf insan muamelesi görmüşlerdir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde de emperyalist güçlerin en çok kullandığı insanlar misyonerler olmuşlardır. Onlar sürekli kılık değiştirerek Türk devletinin ve halkının zararına ne yapmak gerekiyorsa onu yapmışlardır. Tarihin kaydettiği meşhur casusların da misyonerlik eğitimi almış kimseler olduğu bir gerçektir. Onlar gayelerine ulaşmak için her türlü vâsıtayı kullanmaktan çekinmeyen bir fikir ve zihniyet yapısına sâhiptirler. Bu yüzden Asya, Afrika ve uzak doğu milletlerini asırlar boyu sömüren müstemlekecilerin/emperyalistlerin en büyük yardımcıları Hıristiyan misyonerler olmuştur. Misyonerler; önce, girdikleri ülkede milleti millet yapan bütün değerleri, maddî-mânevi tüm kıymetleri

[28] Bkz. *The Missionary Out Look*, New York 1920, s. 35 vd'den naklen Halidi-Ferruh, a.g.e., s. 48

[29] Henry H. Jessup, *Fifty Three Years in Syria*, New York 1910, s. 295'den naklen Halidi-Ferruh, s. 293.

dejenere etmekle işe başlarlar. Sarstıkları, tahrîbettikleri millî ve manevî duyguların enkazı üzerinde emellerini gerçekleştirmeye çalışırlar, bütün imkânlarını bu yolda harcarlar.

Zamânımızdaki misyonerlerin gayeleri arasında kültür emperyalizmi ile ekonomik emperyalizm daha da şiddetlenmiştir. Ağır sanayinin, harb gücünün, nükleer hâkimiyetin, sinema dahil medyanın tüm dallarının Hıristiyan ülkelerin elinde oluşu, alkolün, fuhşun, bağımlılığın yaygınlaşması misyonerlik faaliyetlerini daha da kolaylaştırmaktadır. Eskiden para ile, sosyal yardımlarla yaptıklarını, şimdi çok daha ucuz ve kolay yollarla yapabilmektedirler.

MİSYONERLERİN İSTİSMAR ETTİĞİ KURUMLAR

Misyonerler hastaneleri, okulları ve diğer hayır müesseselerini amaçları uğruna istismar ederler. Dikkat edilirse onlar için istismar ederler diyoruz, çünkü onlar dinlerini anlatmak için söz konusu kurumları sadece araç olarak kullanmıyorlar aynı zamanda istismar ediyorlar. Misyonerlerin şu sözü kurumları nasıl istismar ettiklerini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır: "İnsanın olduğu yerde acılar da vardır. Acıların olduğu yerde doktorluğa ihtiyaç vardır. Doktorluğa ihtiyaç olan yerde de misyonerlik için uygun bir fırsat vardır"[30].

Misyonerler istismar metotlarında sürekli bir şekilde insanların zor zamanlarını kollarlar. Dünyanın özellikle sorunlu bölgelerini seçerek planlarını gerçekleştirmeye çalışırlar. Konuyla ilgili tespit edilmiş kayıtlara bakıldığında bunu görmemek imkansızdır. Mesela insânî yardım amacıyla Hıristiyan olmayan bir ülkeye giden bazı Batı'lı doktorların hastanelerde hastaları tedavi etmeden önce Hıristiyanlık'la ilgili vaaz verdikleri görülünce, bunların misyoner oldukları farkedilir[31]. Bu tür örneklere misyonerlerin bulunduğu her yerde rastlamak mümkündür.

Misyonerler eğitim kurumlarını da istismar etmekten çekinmezler. Dünyanın dört bir yanına açtıkları okullarla, kültürel aktivite faaliyeti görüntüsündeki

[30] Anna Milligan, *Facts and Falks in Our Fields Abroad*, Philadelphia 1921, s. 133'den naklen Halidi-Ferruh, a.g.e., s. 68-69

[31] Bkz. Halidi-Ferruh, a.g.e., s. 73. Misyonerlerin hastanelerle ilgili görüşleri ve projeleri hakkında geniş bilgi için bkz: Halidi-Ferruh, s. 68-75, E. Kırşehirlioğlu, Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri, İstanbul 1383 h./1963 m., s. 82-85

derneklerle hedefleri doğrultusunda çalışmaktadırlar. Öte yandan açtıkları okullarda gerekirse parasız eğitim de vermektedirler. Hayır kurumlarıyla ilgili olarak ise bir misyonerin söylediği şu cümleler fazla söze hacet bırakmamaktadır: "...Önce yardım malları Hıristiyanlık'tan uzak olan kimselere verilmeli; daha sonra bunlar kiliseye yaklaşmayı arttırınca yani yeni mezhebe katıldıklarına dair misyonerlerin ümitleri artınca tedricen bu yardım azaltılmalıdır. Onlar kiliseye tamamen girince yardımlar da kesilmelidir"[32].

Diğer taraftan misyonerler kadınların aile içindeki fonksiyonlarını bildikleri için onlarla ilgili özel çalışmalar yaparlar. Zaten bir kadını kendilerine çektikleri zaman o kadının çocuklarını da kendilerine çekmiş olacaklarını düşünürler.

Misyonerlerin eğitim kurumları, hastane, hapishane gibi müesseseleri önemsemelerinin sebebi, misyonerlik faaliyetlerini daha kolay yapabilecekleri yerler olmalarından dolayıdır. En çok istismar ettikleri konulardan birisi de tabiî âfetlerdir. Özellikle deprem bölgeleri misyonerler için en önemli çalışma alanlarıdır. İnsanî yardım amacıyla dolaştıkları bazı deprem bölgelerinde tek bir Hıristiyan yaşamamasına rağmen, içinde dolarlar bulunan İncilleri ve Hıristiyanlık propagandası yapan broşürleri ev ev, çadır çadır dolaşarak insanlara dağıtmaları, tabiî afetin misyonerler tarafından nasıl istismar edildiğinin en çarpıcı örneklerinden birisidir.

Yine çok önemli istismarlardan birisi de Avrupa ülkelerinde açılan ve açılmakta olan cami-mescid gibi Müslümanların ibadet yerleriyle özellikle Türkiye'de kilise yapma teşebbüslerinin mukayesesinin yapılmasıdır. Bu konuyu da haksız ve uygunsuz gerekçelerle istismar etmektedirler. Zira Avrupa'daki cami ve mescitler ihtiyaca binaen yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. 1960'dan önce böyle bir ihtiyaç olmadığı için cami ve mescid yapmak kimsenin aklına bile gelmemiştir. Yani Müslümanın olmadığı yerde caminin gereksiz olduğunu herkes bilir. Ancak 1960 sonrası başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine çalışma amacıyla özellikle Türkiye'den büyük göçler olmuş, neredeyse sadece Türklerden oluşan mahalleler oluşmuştur. Günümüzde bütün Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin nüfusu beş milyonu aşmış durumdadır. Bu insanların ibadetlerini yapabilmeleri için cami ve mescitlere ihtiyaçlarının olduğunu, yaşa-

[32] Halidi-Ferruh, a.g.e., s. 255.

dıkları ülkelerin yetkilileri de bilmekte ve ona göre gereğini yapmaktadırlar. Türk veya Müslüman bulunmayan bir yerde kesinlikle cami ve mescit yoktur, hiç kimse böyle bir teşebbüste bulunmaz, bulunsa da kesinlikle izin verilmez.

Avrupa'da durum bu iken, orada mevcut olan Türk cami ve mescitlerini bahane ederek Türkiye'de tek bir Hıristiyanın bile yaşamadığı yerlere kilise yapmaya kalkışmak ancak Misyonerlik faaliyeti anlayışının bir sonucu bağlamında değerlendirilebilir. Hedef önce kiliseyi yapıp, sonra muhtaç durumlarını istismar ederek insanları hıristiyanlaştırmak ve kiliseye cemaat toplamaktır. İhtiyaç olan yere hangi dine ait olursa olsun mabet yapılmasına karşı olmamak gerekir. Geleneğimizde bunun çarpıcı örnekleri zaten mevcuttur. Bugün İstanbul'un bazı semtlerinde kilise sayısı cami sayısından daha fazladır. Çünkü bir zamanlar oralarda yaşayan Hıristiyan nüfus, Müslüman nüfustan daha fazla idi. Geçtiğimiz günlerde Antalya'nın Alanya ilçesinde Alman Hıristiyanların yaşadığı bir semte kilise temeli atıldı. Bu girişim genel olarak normal karşılandı. Zira burada ihtiyaç vardır. Ama tek bir Hıristiyanın dahi bulunmadığı bir yere kilise yapmaya kalkışmak, tipik bir misyonerlik faaliyetidir, böyle bir girişime izin verilmemesi de gayet normal bir şeydir. Çünkü Avrupa ülkelerinde de mabetlerle ilgili yaklaşımlar genel olarak böyledir.

Misyonerlik, ticari ve siyasi propaganda için de istismar ve emperyalist emellere alet edilmektedir. Bunun için ortamı müsait buldukları bölgelerde sosyal, siyasal ve dinî konularda çıkan karışıklıkların çoğunun temelinde misyonerlerin parmaklarının olduğu, kendileri doğrudan işin içerisinde olmasalar da satın aldıkları kimseler tarafından işi yönlendirdikleri iddiaları az değildir. Dünya barışını tehdit eden silah ticareti, petrol savaşları, toprak emelleri, etnik ve mezhepsel gruplar arasında çatışma çıkarma gayretleri bu istismarın başında gelen hususlardır. Bu amaçla dilimize pek çok uydurma atasözü bile sokmuşlardır. Mesela bunlardan "Ben öldükten sonra taş taş üstünde kalmasın", "İnanma dostuna, saman kor postuna," "Medeniyet dediğin bina ile zinadır", ne Şam'ın şekeri ne Arab'ın yüzü", "el-etrâk küllühüm nasrânî (bütün Türkler Hıristiyan oldular)" – Arapları Türklere karşı kışkırtmak için bu sözü yıllarca Araplar arasında kullanmışlardır- gibi sözler[33] kötü emellerinin boyutlarını gösterecek mahiyettedir.

[33] Bkz. Enver Baytan, *Hristiyan Misyonerleri Nasıl Çalışıyor?*, İstanbul 1965, s. 78

Misyonerler, geniş kesimlere hitap etme özelliğinin bulunmasından dolayı gazetelere çok önem vermektedirler. Hem kendileri gazete ve dergiler çıkarmakta hem de İslam dünyasında çıkan gazeteleri amaçlarına uygun olarak kullanmaktadırlar. Özetleyecek olursak; misyonerlik faaliyeti için tespit edilen hedef kitleler genellikle şu özelliklere sahip olan gruplardan oluşmaktadırlar: 1- Ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan sıkıntı içerisinde bulunan bölgelerin halkları; fakir ülkeler. 2- Mülteciler ve sürgünler. 3- Etnik ya da kültürel açıdan azınlık statüsünde görülenler ya da kendilerini bu bağlamda tanımlayanlar. 4- Çeşitli mezhepler (özellikle sapkın akımlar) ve azınlık statüsündeki dinsel akım bağlıları. 5- Ortadoğu'daki, Nusayrîler, Dürziler, Aleviler, Babiler vs. tarihsel olarak Hıristiyan bir geçmişe sahip olanlar. 6- Savaş, iç çatışma, kaos ve karmaşa ortamında bulunan bölge halkları.

Misyonerlik faaliyetinde bulunan insanlar kendilerine hedef kitle olarak seçtikleri bu gruplara ulaşmak için onların bulundukları yerlere yerleşirler. Ancak, misyonerlik faaliyetinde bulunduklarının anlaşılmaması için genellikle kendilerini gizleyecek ikinci hatta üçüncü dereceden meslekler edinirler. Misyonerler bu hedef kitlenin bulunduğu ülke ya da bölgeye bu mesleklerle ilişkili paravan şirketler aracılığıyla gider gelirler. Çeşitli ulusal ya da uluslararası yardım kuruluşları da bu paravan şirketlerin kontrolündedir. Özellikle, fakir ve yoksul ülkelere yönelik gıda yardımlarını üstlenen teşkilatlarda misyonerler çok yoğun bir şekilde faaliyet göstermektedirler. Mesela; Adapazarı ve havalisinde yaşanan deprem felaketinin arkasından yazılı ve görsel bazı basın ve yayın organlarında çıkan haberlerden öğrendiğimize ve halktan bazı insanların şahadetlerine göre ABD, Avrupa ülkeleri ve Güney Kore merkezli misyonerlik teşkilatlarının örgütlediği kuruluşlar, gıda, ilaç vb. yardımları depremzedelere ulaştırmak maksadıyla buralara gelip yerleşmişler ve böylece misyonerlik faaliyetlerini sürdürecekleri uygun bir ortam oluşturmaya çalışmışlardır.

Bugün Avrupa ve Amerika merkezli yüzlerce sosyal hizmet teşkilatı, misyoner kuruşları gibi faaliyet göstermektedir. Ayrıca çeşitli eğitim kurumları, yabancı okullar, yabancılarla ilişkili eğitim kurumları ve yabancı dil kursları gibi faaliyetler içerisine girerler. 19. yy'dan itibaren misyonerlerin en yoğun olarak faaliyette bulundukları yerler, eğitim kurumları olmuştur. Üçüncü dünya ülkele-

rinde açılan on binlerce okulun bünyesinde yüzlerce misyoner faaliyet göstermiş ve hala da göstermektedir. Misyonerlerin yoğun olarak ilgi gösterdikleri yerlerden biri de, özellikle 20. yy'dan itibaren dil okulları olmuştur. İngilizce'nin bir dünya dili olması, bu dilin eğitimini zorunlu bir hale getirince, dil öğretim merkezleri artmıştır. Yabancı kaynaklı ya da yerli olan dil okullarında çalışan dil hocalarının büyük bir kısmı, misyonerlik yapmak amacıyla buralarda bulunmaktadır. Bu dil okullarında kullanılan öğretmenler, ABD ve Avrupa'da misyonerlik teşkilatları tarafından organize edilen öğretmen okullarında yetiştirilmektedir. Ayrıca turizm büro ve acentaları, yabancı elçilikler, konsolosluklar, yurtdışından idare edilen ya da din adamları yurt dışından atanan kiliseler ve manastırlar, paravan ya da reel ticari, iktisadi kuruluşlar misyonerlik faaliyetlerine şu veya bu şekilde katkıda bulunmaktadırlar.

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışmada misyonerlerin tek amacının Hıristiyanlığı yaymak olmadığı, bunun yanında onu siyasi, ekonomik, sömürgecilik, emperyalizm vs. birçok hususun vasıtası olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Her insanın inancını ve düşüncesini başka insanlara anlatmak ve anlattığı insanın da kendisi gibi inanması ve düşünmesini arzu etmek tabiî bir şeydir. Ancak Hıristiyan misyonerlerinin tarihi süreç içerisinde böyle masum bir anlayışla hareket etmedikleri bir gerçektir. Bu sebeple onların faaliyetlerine karşı bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Örnek olarak bunlardan birkaçını sıralayalım: 1- İnsanımız mutlaka milli kültürle beslenmeli, özellikle gençlerimize her yaşta ve her çağda ders, seminer ve konferanslar verilerek misyonerlerden etkilenmemeleri sağlanmalıdır. 2- Radyo ve televizyon programlarıyla dini ve milli kültürü kuvvetlendirici, dini ve milli şuuru uyandırıcı yayınlara ağırlık verilmelidir. 3- Bu konuda kitap ve broşürler bastırılmalı ve vatandaşın okuması temin edilmelidir. 4- Yıkıcı cereyanlar tanıtılmalı, bu cereyanların zarar ve tehlikeleri çeşitli yollarla anlatılmalı, başta gençler olmak üzere tüm halk bu zararlı cereyanlara karşı uyarılmalı, bu tür cereyanların milli birliği ve beraberliği parçalamaya yönelik olduğu, emperyalist emeller taşıdığı ve kökünün dışarıda bulunduğu vurgulanmalıdır. 5- Yıkıcı cereyanların mahiyetini ve dayandıkları prensipleri çok iyi bilen ihtisas

sahibi kimseler yetiştirilmeli, bu konuda ilmi araştırmalar yaptırılmalıdır. 6- Dini kuruluşlar ve din adamları yönünden; vaiz, imam-hatip, müftü gibi din görevlileri de yıkıcı cereyanlar karşısında yayınlar, kurslar, yazılarla uyarılmalı ve eğitilmeli, vaaz ve hutbeler yoluyla halk zaman zaman bu konuda bilgilendirilmeli, mahalli tedbirler alınmalı, idari merciler bu konuda halkla iş birliği yapmalıdır. 7- Devlet kuruluşları açısından; milli birlik ve beraberliği korumakla yükümlü bulunan görevlilere Türk-İslam örf ve adetleri doğru bir şekilde öğretilmeli, yıkıcı cereyanların en zararlıları belirlenip onlara karşı tedbirler alınmalı ve vatandaşın onun ağına düşmesi önlenmeli, bunlara karşı kanuni müeyyideler getirilmelidir. 8- Yıkıcı cereyanların ağına düşenler tatlılıkla, incitmeden, şahsiyetini rencide etmeden uyarılmalı, sinsi propagandaların arkasındaki gaye bunlara anlatılmalıdır.

Bütün bu gerekçelerle misyonerliğin doğru bir şekilde tanımı ve tahlili yapılmalıdır. Meselenin sadece inanç özgürlüğü bağlamında ele alınması ve polisiye tedbirlerle çözüm aranması yetersiz ve yanıltıcı olur. Çünkü işin arka planında istismar vardır. Zira misyonerler kendilerine tanınan inanç özgürlüğünü fırsat bilerek, başka amaçlara hizmet etmeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple ısrarla tekrarlıyoruz ki, milli ve manevi değerlerin öğretilmesine ve bu öğretimin ehil insanlar tarafından yapılmasına önem verilmelidir.